

ROCZNIK TOMISTYCZNY
4 (2015)

ROCZNIK TOMISTYCZNY

4 (2015)

ΘΩΜΙΣΜΟΣ ΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ
ANNARIUS THOMISTICUS
THOMISTIC YEARBOOK
THOMISTISCHE JAHRBUCH
ANNUAIRE THOMISTIQUE
ANNUARIO TOMISTICO
TOMISTICKÁ ROČENKA

ROCZNIK TOMISTYCZNY

4 (2015)

Naukowe Towarzystwo Tomistyczne
WARSZAWA

KOMITET REDAKCYJNY / EDITORIAL BOARD:

Michał Zembrzusi (sekretarz / secretary), Maciej Słęcki, Magdalena Płotka, Anna Kazimierczak-Kucharska, Dawid Lipski, Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk (redaktor naczelny / editor-in-chief)

RADA NAUKOWA / SCIENTIFIC COUNCIL:

Adam Wielomski, Stanisław Wielgus, Antoni B. Stępień, Sławomir Sobczak, Arkady Rzegocki, Andrzej Maryniarczyk, Marcin Karas, Krzysztof Kalka, Marie-Dominique Goutierre, Mieczysław Gogacz, Paul J. Cornish, Mehmet Zeki Aydin, Wojciech Falkowski, Artur Andrzejuk, Anton Adam.

RECENZENCI / REVIEWERS

Antoni B. Stępień, Marie-Dominique Goutierre, Piotr Mazur, Grzegorz Hołub, Andrzej Jonkisz, Paul J. Cornish, Marek P. Prokop

REDAKCJA JĘZYKOWA / LANGUAGE EDITORS

Maciej Igielski (język polski), Adam Filipowicz (łacina, greka), Bernice McManus-Falkowska, Anna Kazimierczak-Kucharska (angielski), Christel Martin, Izabella Andrzejuk (francuski), Michał Zembrzusi (łacina),

PROJEKT OKŁADKI

Mieczysław Knut

OPRACOWANIE GRAFICZNE, SKŁAD I ŁAMANIE

Maciej Głowacki

© Artur Andrzejuk / Naukowe Towarzystwo Tomistyczne (wydawca / editor)

Warszawa 2015

ISSN 2300-1976

Rocznik Tomistyczny ukazuje się dzięki pomocy Jacka Sińskiego

Redakcja Rocznika Tomistycznego

ul. Klonowa 2/2

05-806 Komorów

POLSKA

Druk i dystrybucja:

WYDAWNICTWO von borowiecky

05-250 Radzymin

ul. Korczaka 9E

tel./fax (0 22) 631 43 93

tel. 0 501 102 977

www.vb.com.pl

e-mail: ksiegarnia@vb.com.pl

WYDAWNICTWO
von borowiecky

Spis treści

Od Redakcji.....	11
------------------	----

Uniwersytet na rozdrożu.

O uniwersytecie i nauczaniu uniwersyteckim z Antonim B. Stępnem rozmawiają Artur Andrzejuk, Magdalena Płotka, Izabella Andrzejuk i Witold Płotka	13
--	----

Rozprawy i artykuły

Marek P. Prokop Le concept de l'éternité et du temps dans le <i>Liber de causis</i>	27
Artur Andrzejuk Problem istnienia w Komentarzu Tomasza z Akwinu do <i>Liber de causis</i>	39
Michał Zembrzowski Realna różnica między intelektem czynnym i możliwościowym w ujęciu św. Tomasza z Akwinu.....	63
Tomasz Pawlikowski <i>Liber de definitionibus</i> i scholastyczny problem <i>adaequatio</i>	97
Karolina Ćwik Czy św. Tomasz był eudajmonistą?	113
Magdalena Płotka Jak nakaz moralny wynika z natury świata? Koncepcja prawa natury św. Tomasza z Akwinu na tle stoickiej i późnośredniowiecznej tradycji.....	129
Iwona Solecka-Karczewska Zgodność rozumu i wiary w <i>Summa theologiae</i> Tomasza z Akwinu	145
Mieszko Pawlak Państwo i Kościół w myśli św. Tomasza z Akwinu i Marsyliusza z Padwy	163
Urszula Wolska Wizja człowieka ponowoczesnego a tomistyczna teoria osoby	191
Anna Mandrela Tomistyczna filozofia bytu i buddyjska filozofia pustki	215
Sebastian Taboń Tomizm czeski w latach 1879-1948.....	239

Tłumaczenia

Tomasz z Akwinu <i>O geocentryzmie</i> , tekst łaciński i polski (tłum. Marcin Karas)	251
Kamil Majcherek Zagadnienie pośmiertnej identyczności ciała Chrystusa i pośmiertnego nazywania części Jego ciała w <i>Quaestiones quodlibetales</i> św. Tomasza z Akwinu	267
Tomasz z Akwinu <i>Quaestiones quodlibetales</i> , II, q. I, a. I et III, q. 2, a. (tłum. Kamil Majcherek).....	279

Sprawozdania i recenzje

Michał Zembrzusi, Izabella Andrzejuk Tomizm na Konferencji Naukowej „Etyka i polityka”	289
Magdalena Płotka Sprawozdanie z konferencji naukowej „W kręgu średniowiecznej etyki”	293
Anna Kazimierczak-Kucharska Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej z okazji 740-lecia śmierci św. Tomasza z Akwinu oraz św. Bonawentury z Bagnoregio	297
Michał Zembrzusi Sprawozdanie z wręczenia Nagród imienia Profesora Mieczysława Gogacza i sympozjum pt. „Tomizm konsekwentny”	303
Anna Kazimierczak-Kucharska, Izabella Andrzejuk Filozofia tomistyczna na konferencji „Od etyki cnót do etyki chronienia osób. Podstawy wychowania społecznego i politycznego”	307
Izabella Andrzejuk, Anna Ambroziak, Agnieszka Paprocka-Waszkiewicz, Izabela Kozłowska, Marcin Wodziński, Artur Andrzejuk Tomizm w Fundacji Dobrej Edukacji „Maximilianum”	311
Michał Zembrzusi Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji: „Towards Biblical Thomism. The Biblical Exegesis of Thomas Aquinas and Its Contemporary Relevance”	319
Anna Kazimierczak-Kucharska, Karolina Ćwik Sprawozdanie z udziału w Międzynarodowej Konferencji „Oblicza Mistyki”	323
Michał Zembrzusi Recenzja: Tomasz Bartel, <i>Prawda i byt. Ujęcie prawdy ontycznej w „Quaestio disputata de veritate” świętego Tomasza z Akwinu</i> , Wydawnictwo Rolewski, Złotorya 2008	325
Magdalena Płotka Recenzja: Michał Głowała, <i>Pojedynczość. Spór o zasadę indywiduacji w scholastyce</i> , Wrocław 2012, Oficyna Naukowa PFF, ss. 197	329
Dorota Zapisek Recenzja: Mateusz Penczek, <i>Wola i intelekt w filozofii Tomasza z Akwinu</i> , Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, ss. 322.	335
Artur Andrzejuk Recenzja: Aleksander z Afrodyzji, <i>O duszy</i> , przekład z jęz. greckiego Monika E. Komsta, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2013, ss. 281.	339
Artur Andrzejuk Recenzja: Św. Tomasz z Akwinu, <i>Komentarz do „Hermeneutyki” Arystotelesa</i> , przekł. z jęz. łac., wprowadzenie i komentarz Andrzej P. Stefańczyk, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2013, ss. 639.	345
Artur Andrzejuk Recenzja: Tomasz Pawlikowski, <i>Prawda następstwem istnienia. Problem prawdy w interpretacji św. Tomasza z Akwinu</i> , Wydawnictwo KUL, Lublin 2013, ss. 514.	351
Izabella Andrzejuk Filozoficzne i teologiczne aspekty religii. Recenzja: Ks. Piotr Moskal, <i>Traktat o religii</i> , Lublin 2014, Wydawnictwo KUL, ss. 247.	355

Marcin Karas

Recenzja: Santiago Ramirez OP, *Autorytet doktrynalny św. Tomasza z Akwinu*, przeł. Mariusz Beściak, Warszawa 2014, ss. 324.....359

Magdalena Płotka

Recenzja: *Glossae – Scholia – Commentarii. Studies on Commenting Texts in Antiquity and Middle Ages*, (eds.) M. Mejer, K. Jażdżewska, Anna Zajchowska, Peter Lang, Frankfurt am Main–Bern–Bruxelles–New York–Oxford–Warszawa–Wien 2014, ss. 201.....363

Artur Andrzejuk

Recenzja: Bożena Listkowska, *Tomizm otwarty Piotra Chojnackiego*, Oficyna Wydawnicza Epigram, Bydgoszcz 2014, ss. 304. 367

Anna Kazimierczak-Kucharska

Recenzja: 1) *Tomizm polski 1879-1918. Słownik filozofów*, red. B. Listkowska, A Andrzejuk, Wydawnictwo von Borowiecky, Radzymin 2014, ss. 168; 2) *Tomizm polski 1919-1945. Słownik filozofów*, Radzymin 2014, ss. 171; 3) *Tomizm polski 1946-1965. Słownik filozofów*, Warszawa–Radzymin 2015, ss. 218..... 371

Anna Kazimierczak-Kucharska

Recenzja: Tomasz Stępień, *Doktor anielski o aniołach*, Warszawa 2014, Towarzystwo „Powściągliwość i Praca”, ss. 180. 375

Dawid Lipski

Recenzja: Michał Zembruski, Magdalena Płotka, Andrzej Nowik, Adam Filipowicz, Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk, *Z metodologii historii filozofii, w: Opera philosophorum medii aevii. Textus et studia*, t.14, Warszawa 2015, ss. 160.....379

Polemiki i dyskusje

Wojciech Golonka

Odpowiedź na krytyczne uwagi dra Marka Prokopa odnośnie do mego artykułu *St Thomas d'Aquin en tant que philosophe: le problème des sources* 385

Odpowiedź Marka Prokopa 393

Izabella Andrzejuk

Spór o filozofię moralną św. Tomasza z Akwinu. Próba wskazania na źródła odmiennych stanowisk É. Gilsona i F. van Steenberghena. Na marginesie dyskusji M. Prokopa z artykułem W. Golonki..... 397

Nota o autorach.....411

Table of Contents

Editorial	11
-----------------	----

University at the Crossroads.

University at the Crossroad. University and its Teaching with Antoni B. Stępień – Artur Andrzejuk, Magdalena Płotka, Izabella Andrzejuk, Witold Płotka	13
--	----

Dissertations and articles

Marek P. Prokop The Concept of Eternity and Time in <i>Liber de causis</i>	27
Artur Andrzejuk The Problem of Being in Thomas Aquinas' Commentary on <i>Liber de causis</i>	39
Michał Zembrzusi The Real Distinction Between Agent and Potential Intellect in Approach Thomas Aquinas	63
Tomasz Pawlikowski <i>Liber de definitionibus</i> and Scholastic Problem <i>adaequatio</i>	97
Karolina Ćwik Thomas Aquinas's Eudaimonistic Ethics	113
Magdalena Płotka How is Moral Imperative a Result of the Nature of the World? The Concept of Natural Law in St. Thomas Aquinas's Account Stoic and Late Medieval Tradition	129
Iwona Solecka-Karczewska Compatibility of Reason and Faith in <i>Summa Theologiae</i> of Thomas Aquinas.....	145
Mieszko Pawlak Church and State in the Thought of St. Thomas Aquinas and Marsilius of Padua.....	163
Urszula Wolska The Vision of Postmodern Man and Thomistic Theory of the Person	191
Anna Mandrela Thomistic Philosophy of Being and Buddhist Philosophy of Emptiness	215
Sebastian Taboř Czech Thomism in 1879-1948	239

Translations

Tomasz z Akwinu <i>About Geocentrism</i> , Latin and Polish Text (transl. Marcin Karas).....	251
Kamil Majcherek The Issue of Posthumous Identity of Christ's Corpus and Posthumous Naming Parts of His Body in <i>Quaestiones quodlibetales</i> of St. Thomas Aquinas. The Introduction to Translation.....	267
Tomasz z Akwinu <i>Quaestiones quodlibetales</i> , II, q. 1, a. 1 et III, q. 2, a. (transl. Kamil Majcherek).....	279

Reports and Reviews

Michał Zembrzusi, Izabella Andrzejuk Thomism at the Conference 'Ethics and Politics'	289
Magdalena Płotka The Report of the Conference 'In the Sphere of Medieval Ethics'	293
Anna Kazimierczak-Kucharska The Report of the Conference on the Occasion of 740 Anniversary of Death of St. Thomas Aquinas and St. Bonaventure.....	297
Michał Zembrzusi The Report of Presentation Professor Mieczysław Gogacz Prizes and Symposium 'Consequential Thomism'	303
Anna Kazimierczak-Kucharska, Izabella Andrzejuk Thomistic Philosophy at the Conference 'From Virtue Ethics to Protect People as a Persons Ethics. The Basics of Social and Political Education'	307
Izabella Andrzejuk, Anna Ambroziak, Agnieszka Paprocka-Waszkiewicz, Izabela Kozłowska, Marcin Wodziński, Artur Andrzejuk Thomism in a Foundation of a Good Education 'Maximilianum'	311
Michał Zembrzusi The Report of the International Conference: 'Towards Biblical Thomism. The Biblical Exegesis of Thomas Aquinas and Its Contemporary Relevance'	319
Anna Kazimierczak-Kucharska, Karolina Ćwik The Report of Participation in the International Conference 'The Faces of Mysticism'	323
Michał Zembrzusi Review: Tomasz Bartel, <i>Prawda i byt. Ujęcie prawdy ontycznej w „Quaestio disputata de veritate” świętego Tomasza z Akwinu</i> , Wydawnictwo Rolewski, Złotoryja 2008	325
Magdalena Płotka Review: Michał Głowała, <i>Pojedynczość. Spór o zasadę indywiduacji w scholastyce</i> , Wrocław 2012, Oficyna Naukowa PFF, ss. 197	329
Dorota Zapisek Review: Mateusz Penczek, <i>Wola i intelekt w filozofii Tomasza z Akwinu</i> , Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, ss. 322	335
Artur Andrzejuk Review: Aleksander z Afrodyzji, <i>O duszy</i> , przekład z jęz. greckiego Monika E. Komsta, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2013, ss. 281	339
Artur Andrzejuk Review: Św. Tomasz z Akwinu, <i>Komentarz do „Hermeneutyki” Arystotelesa</i> , przekł. z jęz. łac., wprowadzenie i komentarz Andrzej P. Stefańczyk, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2013, ss. 639	345
Artur Andrzejuk Review: Tomasz Pawlikowski, <i>Prawda następstwem istnienia. Problem prawdy w interpretacji św. Tomasza z Akwinu</i> , Wydawnictwo KUL, Lublin 2013, ss. 514	351
Izabella Andrzejuk Philosophical and Theological Aspects of Religion. Review: Ks. Piotr Moskal, <i>Traktat o religii</i> , Lublin 2014, Wydawnictwo KUL, ss. 247	355

<p>Marcin Karas Review: Santiago Ramirez OP, <i>Autorytet doktrynalny św. Tomasza z Akwinu</i>, przeł. Mariusz Beściak, Warszawa 2014, ss. 324.....</p> <p>Magdalena Płotka Review: <i>Glossae – Scholia – Commentarii. Studies on Commenting Texts in Antiquity and Middle Ages</i>, (eds.) M. Mejer, K. Jażdżewska, Anna Zajchowska, Peter Lang, Frankfurt am Main–Bern–Bruxelles–New York–Oxford–Warszawa–Wien 2014, ss. 201 .....</p> <p>Artur Andrzejuk Review: Bożena Listkowska, <i>Tomizm otwarty Piotra Chojnackiego</i>, Oficyna Wydawnicza Epigram, Bydgoszcz 2014, ss. 304.....</p> <p>Anna Kazimierczak-Kucharska Review: 1) <i>Tomizm polski 1879-1918. Słownik filozofów</i>, red. B. Listkowska, A Andrzejuk, Wydawnictwo von Borowiecky, Radzymin 2014, ss. 168; 2) <i>Tomizm polski 1919-1945. Słownik filozofów</i>, Radzymin 2014, ss. 171; 3) <i>Tomizm polski 1946-1965. Słownik filozofów</i>, Warszawa–Radzymin 2015, ss. 218.....</p> <p>Anna Kazimierczak-Kucharska Review: Tomasz Stępień, <i>Doktor anielski o aniołach</i>, Warszawa 2014, Towarzystwo „Powściągliwość i Praca”, ss. 180.....</p> <p>Dawid Lipski Review: Michał Zembrzusi, Magdalena Płotka, Andrzej Nowik, Adam Filipowicz, Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk, <i>Z metodologii historii filozofii</i>, w: <i>Opera philosophorum medii aevii. Textus et studia</i>, t. 14, Warszawa 2015, ss. 160.....</p>	<p>359</p> <p>363</p> <p>367</p> <p>371</p> <p>375</p> <p>379</p>
---	---

Controversy and Discussions

<p>Wojciech Golonka The Response to Marek Prokop's (PhD) Critical Comments to my Article <i>St Thomas d'Aquin en tant que philosophe: le problème des sources</i> .....</p> <p>The Marek Prokop's Response .....</p> <p>Izabella Andrzejuk The Dispute about St. Thomas Aquinas' Moral Philosophy. An Attempt to Indicate the Sources of Different Positions É. Gilson and F. van Steenberghen. In the Margin of M. Prokop Discussion with article of W. Golonka .....</p> <p>Note about authors.....</p>	<p>385</p> <p>393</p> <p>397</p> <p>411</p>
---	---

Filozofia tomistyczna na konferencji „Od etyki cnót do etyki chronienia osób. Podstawy wychowania społecznego i politycznego”

Dnia 10 kwietnia 2015 roku w Warszawie odbyła się konferencja „Od etyki cnót do etyki chronienia osób. Podstawy wychowania społecznego i politycznego”, zorganizowana przez trzy ważne ośrodki naukowe: Wyższą Szkołę Komunikowania, Politologii i Stosunków Międzynarodowych, Wyższą Szkołę Stosunków Międzynarodowych i Amerykanistyki oraz Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego przy szczególnym udziale Katedry Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej.

Rektora WSSMiA, dra Pawła Bromskiego poproszono o uroczyste otwarcie konferencji oraz o przywitanie gości, wstępnie zaś dr Izabella Andrzejuk po omówieniu kilku spraw organizacyjnych poinformowała wszystkich prelegentów oraz słuchaczy o śmierci prof. Wojciecha Falkowskiego rektora Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie, znanego psychiatry, psychologa, a także artysty-malarza. Wojciech Falkowski jako rektor PUNO zainicjował współpracę swo-

jej uczelni z UKSW (w roku 2009 podpisał umowę współpracy z ówczesnym rektorem UKSW, ks. prof. Ryszardem Rumiankiem). Dr Andrzejuk poinformowała, że prof. Falkowski zdążył przyjąć zadelikowaną mu książkę pt. *Filozofia na Polskim Uniwersytecie na Obczyźnie*, opracowaną przez filozofów i historyków związanych z naszym środowiskiem.

Pierwszym referatem z zakresu myśli tomistycznej był referat prof. Artura Andrzejuka z UKSW i PUNO, zatytułowany: *Etyka wojskowa Józefa Marii Bocheńskiego*. Prof. Andrzejuk podkreślił, że o. Bocheński zaliczał etykę wojskową do etyk specjalnych. Wymienił ponadto kilka ważnych elementów, które na tę etykę się składają – konieczność obrony, męstwo, posłuszeństwo, decyzja bojowa. Interesujące jest to, że w tekstach Bocheńskiego na temat etyki wojskowej można znaleźć niemal dokładnie to samo, co w tekstach Woronieckiego, jednak – jak zauważył prof. Andrzejuk

– nie jest to spowodowane celowo, lecz Bocheński jako słuchacz wykładów Woronieckiego w zupełności przejął jego koncepcję.

W ramach obrad sekcji plenarnej do filozoficznej tradycji tomistycznej odnosił się również mł. bryg. dr inż. Dawid Pełka z Delegatury Wojskowej Ochrony Przeciwpowodziarowej w Gdyni, który wygłosił referat pt. *Etyka żołnierza-ratownika, czyli poprzez sprawności i cnoty do ochrony osób*. Prelegent podkreślił, że jeśli chodzi o etykę zawodową straży pożarnej, to dopiero niedawno ukazał się krótki, bo zaledwie ośmiopunktowy kodeks, ale niestety powstał on bez udziału filozofów i etyków, w jego powstawaniu uczestniczyli jedynie prawnicy i ekonomiści. Dr Pełka, przechodząc do kwestii natury teoretycznej, zauważył, że najważniejszą cnotą, jaka powinna dominować we wszystkich służbach ratunkowych, jest bez wątpienia męstwo. Należy ponadto wychowywać odpowiedzialność i sprawności, bez tego bowiem życie i zdrowie wielu osób może zostać zagrożone.

W ramach obrad w dwóch sekcjach także wystąpili prelegenci podejmujący niektóre zagadnienia w myśli znanych filozofów tomistycznych. Jednym z nich był dr Michał Zembrzusi z UKSW, którego referat nosił tytuł *Jak według Akwinaty i MacIntyre'a realizować sprawiedliwość względem osób (łagodnie i miłotycznie czy racjonalnie)?* Już na samym początku swojego wystąpienia dr Zembrzusi podkreślił, że według niego MacIntyre nie jest tomistą. MacIntyre twierdzi, że ludzie traktują filozofię praktyczną jako teoretyczną. Ponadto wskazuje on na trzy podstawowe uza-

sadnienia moralne, które są nieprzekładalne na własne kategorie. Wnioski prelegenta dotyczyły działań cnotliwych, które – według MacIntyre'a – zawsze kierowane są przez nauczyciela, ponieważ to właśnie nauczyciel przekazuje wiedzę na temat cnot. Wychowanie jest tu zatem bardzo ważne.

Z kolei w sekcji drugiej, prowadzonej przez dr I. Andrzejuk, pierwszym akcentem tomistycznym było wystąpienie mgr Karoliny Ćwik z UKSW, pod tytułem: *Mowa ludzka jako przejaw sprawiedliwości wymiennej w ujęciu o. J. Woronieckiego OP*. Prelegentka zaznaczyła, iż dla Woronieckiego umiejętność właściwego posługiwania się mową obejmuje stosunki pomiędzy pojedynczymi osobami i dlatego należy do cnoty sprawiedliwości wymiennej. K. Ćwik stwierdziła też, że według omawianego autora mowa ludzka służy budowaniu i umacnianiu więzi międzyludzkich oraz odróżnianiu człowieka od zwierząt. Mowa ponadto, służąc wymianie myśli, buduje się także na zaufaniu między osobami – bez tego czynnika nie stanowiłaby elementu wzmacniającego relacje międzyludzkie. Fundamentem zaś zaufania jest prawdomówność. W dalszej części swojego wystąpienia prelegentka skupiła się na problematyce wychowania do dobrego posługiwania się mową, które powinno zawierać takie elementy jak dyscyplina myślenia oraz walka z wadami. K. Ćwik omówiła także wady w zakresie posługiwania się mową, wśród których znalazły się m.in.: plotkarstwo, pochlebstwo, samochwalstwo, złośliwe kłamstwo.

Kolejnym prelegentem była mgr Martyna Waśniewska z UKSW, która

w swoim wystąpieniu, zatytułowanym: *Etyka chronienia osób w ujęciu Mieczysława Gogacza*, scharakteryzowała najważniejsze zagadnienia etyczne tego tomisty i antropologiczne podstawy jego etyki. M. Waśniewska zwróciła uwagę na elementy konstytutywne osoby oraz na relacje osobowe, budujące się na przejawach istnienia (realności, prawdzie i dobru). Ponadto omówiła usprawnienia władz ludzkich (mądrość, kontemplację i sumienie) jako zasady czynności chroniących prawdę i dobro osób. Kończąc swoje wystąpienie, prelegentka zwróciła uwagę, iż celem tak rozumianej etyki jest przemiana człowieka (*metanoia*), dzięki której będzie on zawsze sytuował się wśród osób, dystansując przywiązanie do rzeczy.

Z kolei dr Dawid Lipski z UKSW w swoim wystąpieniu nawiązał do filozofii znanego, francuskiego tomisty Jacquesa Maritaina. Tytuł referatu brzmiał: *Filozoficzne założenia humanizmu integralnego Jacquesa Maritaina*. Na początku prelegent krótko przedstawił życiorys Maritaina, wskazując na najbardziej znaczące wydarzenia z jego życia, jak chociażby uczestnictwo w obradach Soboru Watykańskiego II. Następnie D. Lipski zwrócił uwagę, iż przedstawiona przez Maritaina koncepcja humanizmu integralnego mogłaby stanowić remedium dla współczesnej myśli filozoficznej i etycznej, uwikłanej w postmodernizm. Sam Maritain proponował bowiem humanizm jako nurt, który może odnowić moc chrześcijaństwa w kulturze i w historii. Ponadto prelegent, przypominając argumenty Maritaina w jego dyskusji z marksizmem, zwrócił uwagę, iż to właśnie je można

wykorzystywać do dyskusji z poglądami postmodernistycznymi.

Po wystąpieniu D. Lipskiego uczestnicy obrad sekcji udali się na krótką przerwę na pytania oraz kawę.

Następnie wystąpił mgr inż. Janusz Idźkowski z UKSW, który zaprezentował referat pod tytułem: *Trudności związane z wyjaśnianiem zagadnienia „kontemplacji”*. W swoim wystąpieniu zwrócił uwagę, iż słownikowe oraz encyklopedyczne definicje kontemplacji nie dają jasnego i jednoznacznego wyjaśnienia, czym kontemplacja jest w swej istocie. J. Idźkowski zaproponował własny podział na odmiany kontemplacji, poparty tekstami „klasyków” tego zagadnienia: Ryszarda ze św. Wiktora, św. Tomasza, J. Maritaina czy M. Gogacza. W ten sposób prelegent odróżnił kontemplację nabytą od kontemplacji rozumianej w sensie ścisłym. Każda z nich może zawierać jeszcze różne typy kontemplacji, w zależności od tego, do czego się odnosi. W ten sposób kontemplacja nabyta (czyli taka, która nie ujmuje bezpośrednio swojego przedmiotu) zawiera w sobie kontemplację filozoficzną, naukową, teologiczną. Natomiast kontemplacja *sensu stricte* (ujmująca wprost przedmiot kontemplacji) zawiera rozróżnienie na kontemplację: estetyczną, etyczną, religijną.

Ostatnim tomistycznym wystąpieniem w ramach tej sekcji był referat dr I. Andrzejuk z WSKPiSM, zatytułowany: *Sztuka kierowania innymi ludźmi. Zastosowanie roztropności i innych cnót w rządzeniu*. Prelegentka zaprezentowała tomistyczną wersję teorii rządzenia i rozkazywania przede wszystkim w wersji J. Woronieckiego, gdzie rządzenie nazy-

wane jest kierowaniem powierzonych nam ludzi (podwładnych, współpracowników) do celu. I. Andrzejuk zauważyła, że w tej interpretacji zarządzanie sprowadza się do trzech głównych czynności: rządzenia, rozkazywania oraz karania. W każdej z nich potrzebne są zarządzającemu cnoty, jednak najważniejszą i naczelną cnotą, niezbędną w spełnianiu takich funkcji, jest roztropność.

Po ostatnim wystąpieniu odbyła się dyskusja, w której wzięli udział: J. Grzybowski, D. Lipski, J. Idźkowski, E. Łażewski, I. Andrzejuk.

Konferencję podsumował rektor WSSMiA, dr Paweł Bromski, który stwierdził, że konferencja ta była niezwykle udana. Wyraził ponadto nadzieję, że w kolejnym roku akademickim zostanie zrealizowane podobne przedsięwzięcie.